Opetus- ja kulttuuriministeriö
Kulttuuri- ja taidepolitiikan osasto
kulttuuriasiainneuvos Katri Santtila

31.10.2023

Sivistysvaliokunnalle

Selvitys esittävän taiteen valtionosuusuudistuksen toimeenpanon vaikutuksista musiikille ja muulle esittävälle taiteelle

(HE 132/2020 vp - EV 164/2020 vp) Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa lainmuutoksen toimeenpanoa ja sen vaikutuksia ottaen huomioon esittävän taiteen eri alat sekä erityisesti vapaan kentän toimijoiden asema ja antaa selvityksen sivistysvaliokunnalle kahden vuoden kuluttua lain voimaantulosta.

Taustaa

Eduskunta hyväksyi lain esittävän taiteen edistämisestä (1082/2022) joulukuussa 2020. Laki tuli voimaan 1.1.2022. Lain 9 § tuli kuitenkin voimaan jo 1.1. 2021. Pykälässä säädetään lain toimeenpanosta. Ennen lain voimaantuloa oli järjestettävä hakeminen valtionosuuteen oikeutetuksi, kerättävä valtionosuuden laskennassa tarvittavat tiedot sekä valmisteltava ja tehtävä päätökset hyväksymisestä valtionosuuteen oikeutetuksi. Näille täytäntöönpanotoimille oli tarpeen varata aikaa vähintään yksi vuosi lain hyväksymisen ja vahvistamisen jälkeen ennen lain voimaantuloa.

Laki esittävän taiteen edistämisestä korvasi vuodesta 1993 voimassa olleen teatteri- ja orkesterilain. Samassa yhteydessä muutettiin myös opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia esittävän taiteen valtionosuutta koskevien säännösten osalta. Valtionosuudet myönnetään varainhoitovuosittain.

Uudistus toteutettiin kahdessa osassa. Ensimmäisessä vaiheessa (2016-2018) tarkasteltiin esittävän taiteen ja museoiden rahoitusjärjestelmää kokonaisuutena. Työryhmän ehdotukseen sisältyi museoiden valtionosuuksien lisäksi esittävän taiteen valtionosuuksia sekä esittävän taiteen vapaan kentän toiminnan avustamista koskeva muutosehdotus. Museoiden osalta uudistusehdotus eteni ja uudistettu museolaki tuli voimaan vuoden 2020 alusta. Esittävän taiteen osalta uudistusta ei voitu toteuttaa valtionosuuksien osalta sellaisenaan, vaan sitä koskeva osio siirtyi jatkotyöstettäväksi. Sen sijaan esittävää taidetta koskevien ehdotusten toimeenpano vapaata kenttää koskevien ehdotusten osalta voitiin käynnistää.

Vuonna 2020 Taiteen edistämiskeskuksesta taiteen vapaalle kentälle jaettavien valtionavustusten myöntämisen kriteereitä uudistettiin toiminta-avustuksissa ja tukimääriä nostettiin. Toiminta-avustukset muuttuivat joko yksivuotisiksi tai kolmivuotisiksi. Lisäksi myönnettiin myös kertaluonteisesti viisivuotisia toiminnan kehittämisavustuksia. Olennainen muutos oli lisäksi se, että toiminta-avustuksia voidaan

uudistuksen myötä myöntää aikaisemmasta poiketen tuotantotaloille ja -alustoille. Niille toimijoille, jotka eivät täytä toiminta-avustuksen saamisen edellytyksiä, on mahdollista myöntää kertaluontoinen erityisavustus hankkeeseen kuten ennenkin.

Esittävän taiteen valtionosuuksia koskevaa kehittämistyötä jatkettiin ja työ saatiin valmiiksi ns. toisessa vaiheessa (2019-2020). Uusittu laki tuli voimaan vuoden 2022 alusta. Uudistuksessa lakiin lisättiin lain ja valtionosuuden tavoite sekä henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia tarkennettiin. Lain nimike ja soveltamisala muuttuivat aikaisempaa yleisemmiksi siten, että ne kattavat kaikki esittävän taiteen muodot eikä valtionosuusjärjestelmän piiriin pääsemistä ole rajattu vain tiettyihin esittävän taiteen muotoihin. Järjestelmän joustavuutta lisättiin siten, että esittävän taiteen toimintayksikkö voidaan hyväksyä esittävän taiteen valtionosuusjärjestelmän piiriin toistaiseksi, jos sen voidaan arvioida todennäköisesti täyttävän valtionosuuden edellytykset seuraavien kuuden vuoden ajan. Muutoin toimintayksikkö hyväksytään valtionosuuden piiriin kolmen vuoden määräajaksi. Toistaiseksi valtionosuusjärjestelmän piiriin hyväksyttyjen toimintayksiköiden osalta valtionosuuden edellytysten täyttymistä arvioidaan kuuden vuoden välein. Jos toimintayksikkö ei enää täytä valtionosuuden edellytyksiä, hyväksyminen valtionosuuden piiriin on mahdollista perua. Hyväksyminen valtionosuuden piiriin voidaan myös muuttaa määräaikaiseksi, jos toimintayksikkö ei enää täytä toistaiseksi valtionosuusjärjestelmän piiriin hyväksymisen edellytyksiä.

Valtionosuusjärjestelmän laskennallisina perusteina säilyivät toteutuneiden kustannusten perusteella laskettava yksikköhinta ja valtionosuuden perusteeksi vahvistettava henkilötyövuosimäärä. Valtionosuusprosentti on entiseen tapaan pääsääntöisesti 37. Erityyppisten taidelaitosten toimintakentässä sekä kustannus- ja tulorakenteessa olevia eroja on mahdollista ottaa huomioon myöntämällä valtionosuus korotetun valtionosuusprosentin mukaisena osaan toimintayksikön henkilötyövuosista. Tällä korvattiin aikaisempi valtionosuuden lisäksi samaan toimintaan myönnettävä harkinnanvarainen valtionavustus. Korotetun valtionosuusprosentin mukaista valtionosuutta voidaan myöntää, jos huomattava osa toimintayksikön toiminnasta on kiertue- tai vierailutoimintaa taikka lapsille, kielellisille vähemmistöille tai erityisryhmille kohdistuvaa esitystoimintaa taikka jos tähän on muu toimintayksikön toimintaan liittyvä erityinen kulttuuripoliittinen syy. Korotettu valtionosuusprosentti on 60. Svenska Teatern ja Tampereen Työväen Teatteri –nimisten teattereiden rahoitusasema säilyi entisellään siten, että niiden valtionosuusprosentti on koko toiminnan osalta 60.

Rahoituksen ennakoitavuuden ja toiminnan pitkäjänteisen suunnittelun edellytysten lisäämiseksi otettiin käyttöön monivuotinen rahoitussuunnitelma, joka koskee valtionosuuden perusteeksi vahvistettavien henkilötyövuosien määrää ja korotetun valtionosuusprosentin mukaisten henkilötyövuosien määrää. Rahoitussuunnitelmakausi on lähtökohtaisesti kuusi vuotta. Kolmen vuoden määräajaksi valtionosuuden piiriin hyväksyttyjen toimintayksiköiden osalta rahoitussuunnitelmakausi on kolme vuotta.

Hallituksen esityksessä todetun mukaisesti opetus- ja kulttuuriministeriön tarkoituksena on teettää ulkopuolinen arviointi uudistuksen tavoitteiden toteutumisesta ja muista vaikutuksista. Vaikutuksia on kokonaisuudessaan mahdollista arvioida sen jälkeen, kun ensimmäinen kuuden vuoden rahoitussuunnitelmakausi on päättynyt. Tämän lisäksi eduskunta edellytti (HE 132/2020 vp - EV 164/2020 vp), että opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa lainmuutoksen toimeenpanoa ja sen vaikutuksia ottaen huomioon esittävän taiteen eri alat sekä erityisesti vapaan kentän toimijoiden asema ja antaa selvityksen sivistysvaliokunnalle kahden vuoden kuluttua lain voimaantulosta.

Uudistuksen toimeenpano ja sen vaikutukset

Uudistuksen rahoitus

Valtion julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2021 – 2023 varattiin esittävän taiteen valtionosuusuudistuksen toimeenpanoon lisämäärärahaa vuodelle 2021 1,5 miljoonaa euroa, vuodelle 2022 7 miljoonaa euroa ja vuodelle 2023 10 miljoonaa euroa. Julkisen talouden suunnitelmassa vuosille 2021 – 2024 tehtiin muutos siten, että koko 10 miljoonan euron määrärahalisäys oli käytettävissä jo vuonna 2022. Tämän lisäksi Taiteen edistämiskeskuksen kautta jaettaviin esittävän taiteen vapaan kentän avustuksiin oli lisätty vuoden 2019 talousarviossa kertaluonteisesti 1 miljoonaa euroa. Vuoden 2020 talousarviossa lisättiin uudistuksen toteuttamiseen vapaan kentän osalta kolme miljoonaa euroa. Siten uudistuksen toteuttamiseen oli käytössä vuoden 2022 alussa kaikkiaan yhteensä 13 miljoonaa euroa. Opetus- ja kulttuuriministeriö kohdensi kahdeksan miljoonaa euroa valtionosuusuudistuksen toteuttamiseen opetus- ja kulttuuriministeriössä. Loput viisi miljoonaa käytettiin esittävän taiteen vapaiden ryhmien toiminnan vahvistamiseen Taiteen edistämiskeskuksen kautta.

Uudistuksen toimeenpano

Vuoden 2021 aikana toteutettiin lain toimeenpanon edellyttämiä toimia kuten haku valtionosuuteen oikeutetuksi. Ministeriö järjesti loppuvuodesta 2020 infotilaisuuden hakemisesta, jotta uuden lain periaatteet olisivat hakijoilla selvillä. Myös esittävän taiteen valtionosuuslautakunta hakijoiden arvioimiseksi asetettiin kolmen vuoden määräajaksi. Lautakunta antoi hakijoista asiantuntijalausuntonsa kesällä 2021.

Valtionosuuteen oikeutetuksi vuoden 2022 alusta haki 114 toimijaa. Näistä hyväksyttiin 100 toimijaa valtionosuuteen oikeutetuksi. Kaikki valtionosuuden saamisen edellytykset täyttäneet toimijat voitiin hyväksyä valtionosuuden piiriin. Hyväksytyistä 31 oli musiikin ja 69 muun esittävän taiteen eli tanssi- ja sirkustaiteen sekä puheteatterin edustajaa. Musiikin toimintayksiköistä 13 olin sinfoniaorkestereita, 14 kamari- ja runko-orkestereita, joista kaksi keskittyy barokkimusiikkiin. Kaksi orkesteria oli ns. viihdeorkestereita ja yksi jazzyhtye. Lisäksi valtionosuuteen oikeutetuksi myös yksi lastenmusiikkiin keskittynyt orkesteri, yksi kansanmusiikkiyhtye sekä yksi kamarikuoro. Muun esittävän taiteen toimintayksiköistä puheteattereita hyväksyttiin 53, tanssiteattereita 14 ja sirkustaiteen toimintayksiköitä 2. Ruotsinkielisiä edellä mainituista puheteattereista oli 6 ja toiminnassaan selkeästi lastenesityksiin erikoistuneita 9.

Kaikki aikaisemmin valtionosuutta saaneet toimijat säilyttivät asemansa ja ns. uusia toimijoita vapaalta kentältä hyväksyttiin lain piiriin kaikkiaan 15. Uusista toimijoista yksi oli kuoro ja yksi jazzyhtye, kaksi sirkustaiteen ja kolme tanssitaiteen toimijaa. Uusia puheteattereita hyväksyttiin valtionosuuteen oikeutetuksi seitsemän.

Musiikin alalta valtionosuuteen toistaiseksi oikeutetuksi hyväksyttiin 26 toimintayksikköä. Yhtä lukuun ottamatta kaikki toistaiseksi valtionosuuteen hyväksyttävät toimintayksiköt olivat sellaisia, jotka ovat jo aiemmin saaneet valtionosuutta teatteri- ja orkesterilain nojalla. Valtionosuuteen kolmen vuoden määräajaksi oikeutetuksi hyväksyttiin 5 toimintayksikköä. Näistä kaksi olivat toimijoita, jotka eivät aikaisemmin ole kuuluneet valtionosuuden piiriin, mutta ovat saaneet valtionavustusta Taiteen edistämiskeskukselta. Lisäksi kolmen vuoden määräajaksi hyväksyttiin kolme sellaista toimintayksikköä, jotka olivat saaneet aiemmin valtionosuutta teatteri- ja orkesterilain nojalla. Muun esittävän taiteen alan

toimintayksiköistä valtionosuuteen toistaiseksi oikeutetuksi hyväksyttiin 58. Näistä 53 oli saanut aikaisemmin valtionosuutta teatteri- ja orkesterilain nojalla ja 5 sellaisia, jotka olivat saaneet harkinnanvaraista valtionavustusta Taiteen edistämiskeskuksesta.

Vuoden 2022 talousarvioesityksessä esittävän taiteen toimintayksiköille voitiin osoittaa noin 94 miljoonaa euroa. Tämä tarkoitti enintään 3967 henkilötyövuotta, joka oli 465 henkilövuotta enemmän kuin vuonna 2021 orkestereille ja teattereille myönnetyt henkilötyövuodet. Määrärahan puitteissa myönnettiin 3931,5 henkilötyövuotta, josta 447,5 korotettuina henkilötyövuosina. Vuoden 2022 valtionosuuden laskennan perustana oleva, esittävän taiteen toimintayksiköiden ilmoittama, vuoden 2019 toteutunut henkilötyövuosien yhteismäärä on 4294, mikä oli 362,5 henkilötyövuotta enemmän kuin jaettavissa oleva määrä. Valtionosuudella oli mahdollista kuitenkin kattaa keskimäärin 93% sekä jo aikaisemmin valtionosuutta saaneiden, että uusien valtionosuuteen oikeutettujen toimintayksiköiden toteutuneista henkilötyövuosista.

Työryhmän ehdotukseen sisältynyt taiteen vapaata kenttää koskevan osion toimeenpano toteutettiin vuosina 2019-2021. Suurimmat muutokset olivat siirtyminen 1- tai 3-vuotisiin toiminta-avustuksiin sekä tuotantoalustojen hyväksyminen tuettavan toiminnan piiriin. Tuotantotapa tai genre ei ollut enää määräävä tekijä. Taiteen edistämiskeskuksen vapaan ammattilaiskentän ryhmien toimintaan kohdentama lisämäärärahaa oli vuosina 2018-2022 yhteensä 6,6 miljoonaa euroa. Kasvua oli siten noin 107%. Lisämäärärahasta kohdennettiin vuosina 2019–2021 noin 4,9 miljoonaa euroa lähinnä kolmivuotisina toiminta-avustuksina esittävien taiteiden yhteisöille. Tämän avustuksen sai 30 yhteisöä, mikä on noin 30 % kaikista esittävien taiteiden toiminta-avustuksista. Lisäksi myönnettiin 11 viisivuotista kehittämisavustusta vuosille 2020–2024. Uudistuksella helpotettiin toiminta-avustuksen piiriin pääsemistä, tuettiin alan uudistumista sekä parannettiin toimijoiden toiminnan kehittymistä pitkäjänteisempään suuntaan. Erityinen tavoite oli parantaa yhteisöjen toimintaedellytyksiä, jotta osa voisi hakeutua valtionosuusjärjestelmän piiriin vuodesta 2022 alkaen. Tällä katsottiin olevan huomattava vaikutus vapaalla kentällä työskentelevälle noin 600 taiteilijalle. Kaikki vuonna 2022 valtionosuuden piiriin uusina toimijoina otetut 15 toimintayksikköä olivat 3-vuoden toiminta-avustuksen saaneita toimijoita. Näiden Taiteen edistämiskeskuksesta vuonna 2021 saama avustus oli yhteensä 2,6 miljoonaa euroa. Toimintayksiköiden siirryttyä valtionosuuden piiriin vapautui edellä mainittu määräraha edelleen jaettavaksi esittävälle taiteelle vuodesta 2022 lähtien.

Uudistuksen toimeenpanon vaikutukset

Opetus- ja kulttuuriministeriö teetti osana uudistuksen toimeenpanon vaikutusten seurantaa verkkopohjaisen kyselyn valtionosuuden saajille sekä vapaan kentän toimijoille. Verkkopohjaisen vaikutusten arvioinnin tavoite oli selvittää esittävän taiteen lakimuutoksen toimeenpanon vaikutuksia valtionosuuden saajilta, taiteen vapaan kentän toimijoilta ja toiminnan ylläpitäjän kunnan edustajilta. Selvitys toteutettiin ajalla 10.3.–16.4.2023. Vastauksia saatiin 69. Näistä valtionosuustoimijoita oli 32 ja taiteen vapaan kentän toimijoita 26. Valtionosuustoimijoista 11 oli ns. kunnallisia toimijoita.

Osallistujilta kysytyt kysymykset liittyivät esittävän taiteen lain ja valtionosuuden tavoitteiden toteutumiseen ja lain muutosten vaikutuksiin käytännön toiminnassa. Laissa tapahtuneet muutokset oli ryhmitelty kahdeksan kokonaisuuden alle. Nämä olivat esittävän taiteen lain soveltamisala, valtionosuuden saamisen edellytykset henkilöstön osalta, korotettu valtionosuusprosentti rahoituksen osana, kiertuetoiminta osana toimintaa, kolmen vuoden keskiarvon huomioiminen henkilötyövuosista päätettäessä, rahoitussuunnitelma sekä taiteen vapaan kentän toiminta-avustusten kriteerit ja tukimäärät. Lopuksi oli vielä mahdollisuus kirjoittaa aiheeseen liittyviä vapaamuotoisia terveisiä.

Kyselyyn vastanneet katsovat, että lain ja valtionosuuden tavoitteet ovat selkeyttäneet ja tehneet valtionosuusjärjestelmää ymmärrettävämmäksi. Tavoitteiden saavuttamista edistävät vastaajien mielestä erityisesti pitkäaikaisempi rahoitus ja sen myötä lisääntynyt toiminnan ennakoitavuus, mikä puolestaan mahdollistaa kestävän ja laadukkaan toiminnan. Valtionosuuden piiriin on muutosten jälkeen päässyt monimuotoisempia toimijoita, mikä varmasti omalta osaltaan lisää taiteen monimuotoisuutta ja kulttuurista moninaisuutta. Tavoite palveluiden saavutettavuudesta ja yhdenvertaisuudesta eri väestöryhmille ei ole vielä toteutunut toivotulla tavalla. Vastaajat eivät kuitenkaan tarkemmin avaa sitä, mistä väestöryhmästä on kysymys. Myös toiminnan laadun arviointiin ei lainmuutoksen myötä ole löytynyt vastauksia. Lain ja valtionosuuden tavoitteiden voidaan kuitenkin yleisesti sanoa toteutuneen hyvin.

Noin 70 % osallistujista on sitä mieltä, ettei esittävän taiteen lain soveltamisalaan liittyvä muutos ole vaikuttanut lainkaan omaan toimintaan. Kuitenkin esittävän taiteen laki koetaan joka tapauksessa laajemmaksi ja monimuotoisemmaksi kuin aiempi teatteri- ja orkesterilaki. Muutos on luonut mahdollisuuksia yhteistyökuvioiden laajentamiseen ja vakiinnuttanut tietyntyyppisten, esimerkiksi sirkustoimijoiden paikan osaksi tunnustettua taiteen kenttää. Erityisesti pienemmät taiteenalat ovat päässeet osaksi esittävää taidetta. Uuden valtionosuuden saajan näkökulmasta rahoitus mahdollistaa myös ammattimaisemman toiminnan.

Henkilöstön kelpoisuusvaatimuksia tarkennettiin uudistuksessa. Yli 60 % valtionosuustoimijoista kokee, että henkilöstöasioihin liittyvä lakimuutos ei ole vaikuttanut omaan toimintaan, koska kriteerit ovat täyttyneet jo ennen lainmuutosta. Muutoksen myötä kuitenkin tehtävänimikkeitä on selvennetty ja taiteellisia johtajia palkattu. Ohjelmiston katsotaan olevan tämän vuoksi taiteellisesti korkealuokkaisempaa ja selkeämmin strategiaa toteuttavaa. Erityisesti vaatimukset johtajan päätoimisuuden ja johtajaosaamisen osalta ovat olleet tervetulleita ja yleisenä toiveena on, että niitä noudatettaisiin myös vapaan kentän ammattilaisorganisaatioissa.

Korotettu valtionosuusprosentti korvasi aikaisemmin erikseen valtionavustuksena haetun ja myönnetyn lisärahoituksen tanssi-, lasten- tai ruotsinkieliseen teatteritoimintaan tai alueteatteri- tai kiertuetoimintaan. Vuoden 2022 päätöksen mukaisesti korotettua valtionosuusprosenttia saa toimintaansa noin 57 prosenttia toimintayksiköistä (musiikilla 61% ja muulla esittävällä taiteella 55%). Tähän liittyvän lakimuutoksen katsotaan selkeyttäneen rahoitusta ja keventäneen hallinnollista työtä. Erityisesti rahoituksen maksatus nyt osana kuukausittaista valtionosuutta on keventänyt hallinto- ja tuotantotyötä vuositasolla, kun aikaisemmin erillinen avustus tuli hakea ja raportoida. Myös rahoituksen muuttuminen ns. kokonaisrahoitukseksi on vakauttanut toimintaa ja muuttanut sitä ennakoitavammaksi. Rahoituksen vahvistuminen on myös edistänyt toiminnan kehittämisen sekä toteuttamisen mahdollisuuksia. Ainostaan alle 40 % kaikista valtionosuustoimijoista katsoo vastauksissaan, että korotettu valtionosuusprosentti rahoituksen osana ei ole vaikuttanut omaan toimintaan edellä todetulla tavalla. Kiertuetoiminnan osalta hieman yli 60 % valtionosuustoimijoista kokee, ettei kiertuetoimintaan liittyvä korotettu valtionosuusprosentti ole vaikuttanut omaan toimintaan. Lisäksi toimijat katsoivat, että vapaan kentän ja valtionosuustoimijoiden yhteistyötä tehdään omista lähtökohdista aika lailla yhtä paljon kuin ennen lakimuutostakin.

Yksittäisille toimijoille kohdennettavien henkilötyövuosien määrästä päättää opetus- ja kulttuuriministeriö. Uudistuksessa pidettiin tärkeänä, että päättäessään yksittäisen laitoksen henkilötyövuosien määrästä ministeriö voi ottaa huomioon toimintayksikön edellisen kolmen vuoden toteutuneiden henkilötyövuosien määrän. Tällä pyritään estämään se, että tilapäiset muutokset toteutuneissa henkilötyövuosimäärissä eivät vaikuttaisi liian voimakkaasti valtionosuuden määrään. Säännös jättää ministeriölle harkintavaltaa sen suhteen, miten eri vuosien henkilötyövuosimääriä tarkastelussa painotetaan. Painotus voi vaihdella tapauskohtaisesti riippuen esimerkiksi siitä, onko henkilötyövuosimäärä kehittynyt tasaisesti tai onko toiminnassa ollut tarkastelujaksolla jokin tilapäisestä syystä johtunut nousu tai pudotus

henkilötyövuosimäärässä. Esimerkiksi jos toimintayksikön toteutunut henkilötyövuosimäärä on supistunut tilapäisesti tilojen peruskorjauksen tai muun vastaavan syyn vuoksi, tarkastelun pohjaksi voitaisiin ottaa tarkastelujaksolta ne vuodet, joihin tämä tilapäinen syy ei ole vaikuttanut. Noin 40 % valtionosuustoimijoista katsoo, että muutos on vaikuttanut joko selvästi tai ainakin jonkin verran toimintayksikkönsä toiminnan vakauteen. Sen sijaan noin 60% vastanneista ei ole kohdannut tilannetta, jossa muutoksella olisi ollut vaikutusta toimintaansa.

Rahoituksen ennakoitavuuden ja toiminnan pitkäjänteisen suunnittelun edellytysten lisäämiseksi otettiin käyttöön monivuotinen rahoitussuunnitelma. Rahoitussuunnitelmakausi on joko kuusi tai kolme vuotta. Noin puolet valtionosuustoimijoista katsoo, että toiminnan vakauden lisääntymisen ja kokonaisvaltaisemman kehittämisen lisäksi muutokset ovat luoneet mahdollisuuden kokeilla pienemmän katsojamäärän produktioita. Ne ovat mahdollistaneet myös perusparannusten teon ja EU-hankkeisiin osallistumisen.

Tehty uudistus oli kokonaisuudistus, joka koski esittävän taiteen kenttää laajasti. Vapaan ammattilaiskentän uudistuksen toimeenpano tapahtui Taiteen edistämiskeskuksesta. Uudistuksen erityinen tavoite vapaan ammattilaiskentän näkökulmasta oli parantaa yhteisöjen toimintaedellytyksiä, jotta osa voisi hakeutua valtionosuusjärjestelmän piiriin vuodesta 2022 alkaen. Noin 60 % kyselyyn vastanneista taiteen vapaan kentän toimijoista katsoo, että toiminta-avustusten kriteerien ja tukimäärien muutokset ovat vaikuttaneet toimintaan eri tavoilla. Pidempiaikaiset toiminta-avustukset ovat helpottaneet toiminnan pitkäjänteistä suunnittelua sekä vähentäneet vuosittaista hakustressiä. Toiminta-avustus ja siihen kohdennettu lisärahoitus on mahdollistanut useammankin työntekijän työllistämisen ja toimitilan vuokraamisen. Siten uudistus ja siihen myönnetty lisämääräraha ovat auttaneet yhteisöjä kehittämään toimintaansa ja mahdollistanut sen, että toimintaa on voitu kehittää vastaamaan paremmin valtionosuusjärjestelmän edellytyksiä. Kaikkiaan 15 vapaan kentän ryhmää hyväksyttiin valtionosuuteen oikeutetuksi. Myös tuotantotalojen ja -alustojen tunnustaminen koettiin tärkeäksi asiaksi esittävien taiteiden erilaisten toimintamuotojen monimuotoisuuden tukemisen kannalta. Taiteen edistämiskeskus on voinut nostaa lisärahalla uusia yhteisöjä toiminta-avustusten piiriin. Tällä on ollut merkittävä vaikutus vapaalla kentällä työskentelevälle noin 600 taiteilijalle. Kyselyn lopuksi vastaajat toivat myös esille haasteen, joka liittyy yleisesti valtionavustuksiin; mikäli valtion rahoitus ei toimijoille kasva samassa tahdissa yleisen kustannustason nousun ja mm. työehtosopimusten mukaisten palkankorotusten kanssa on vaarana, että ryhmien toiminnan kehittäminen hiipuu.

Lopuksi

Uudistuksella tavoiteltiin vaikutuksia, jotka liittyvät järjestelmän selkeyteen, ennustettavuuteen ja läpinäkyvyyteen. Lisäksi tavoitteena oli parantaa palveluiden tarjonnan määrää sekä monimuotoisuutta, tukee alan työllisyyttä ja pitkäjänteisen kehittämisen mahdollisuuksia.

Yleisesti kyselyn tuloksena voidaan todeta, että uudistuksella ja vahvistuneella rahoituksella on ollut positiivisia vaikutuksia. Merkittävin vaikutus näyttäisi olleen se, että pitkäkestoisempi ja selkeämpi rahoitus on tuonut ennakoitavuutta, laatua sekä kehittämisen ja kokeilemisen mahdollisuuksia esittävän taiteen toimijoiden arkeen. Selkeämpi rahoitus on keventänyt hallinnollista työtä ja edistänyt toiminnan kehittämisen sekä toteuttamisen mahdollisuuksia. Muutokset ovat mahdollistaneet kokeilevammat produktiot, perusparannusten teon ja EU-hankkeisiin osallistumisen.

Hallituksen esityksen vaikuttavuusarvioinnissa todetaan, että uudistetusta valtionosuusjärjestelmästä ei aiheudu kuntien ja muiden ylläpitäjien talouteen taloudellisia heikennyksiä. Valtionosuuden määrän

ennakointi on selkeä toimintayksiköillä, jotka eivät ole harkinnanvaraisen korotuksen piirissä. Järjestelmä on helposti ymmärrettävä myös korotetun valtionosuusprosentin osalta. Monivuotinen rahoitussuunnitelma vakauttaa toimintaa. Koska merkittävä osa toimijoista ei tunnistanut uudistuksella olleen vaikutuksia toimintaansa, niin voitaneen olettaa, että negatiivisia vaikutuksia ei uudistuksen toimeenpanolla ole ollut. Viranomaistoiminnan näkökulmasta järjestelmä on hallinnollisesti kevyt ja kustannustehokas.

Uudistuksen toteuttamiseen on vaikuttanut merkittävästi saatu 13 miljoonan euron lisärahoitus. Seuraavan kerran valtionosuuteen oikeutetuksi on mahdollista hakea vuodesta 2025 alkaen. Opetus- ja kulttuuriministeriö on ottanut tämän huomioon valtionosuuden määrärahamitoituksessa. Siten toimijakentällä esitetty huoli siitä, että onko vuoden 2022 jälkeen aidosti mahdollisuus päästä valtionosuuteen oikeutetuksi, on otettu huomioon toimeenpanoa suunniteltaessa.